

ОЦІНКА СТАНУ ВПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ УКРАЇНИ ЗІ ЗМІНИ КЛІМАТУ В ЗАКОНОДАВЧЕ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Хоменко С.В., Кірейцева Г.В.

Державний університет «Житомирська політехніка»
вул. Чуднівська, 103, 10005, м. Житомир
org_hsv@ztu.edu.ua, gef_kgv@ztu.edu.ua

У статті проведено комплексний аналіз стану впровадження міжнародних зобов'язань України щодо зміни клімату в національне законодавство та нормативно-правове забезпечення. Розглянуто історичний шлях формування міжнародної кліматичної політики від Рамкової конвенції ООН про зміну клімату (1992) через Кіотський протокол (1997) до Паризької угоди (2015). Досліджено специфіку участі України в цих міжнародних договорах та їхній вплив на формування національної кліматичної політики. Авторами проаналізовано ключові стратегічні документи України у сфері кліматичної політики, зокрема: Стратегію низьковуглецевого розвитку до 2050 року, Концепцію реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року, Стратегію екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату до 2030 року, а також Основні засади державної екологічної політики до 2030 року. Особливу увагу приділено стану гармонізації національного законодавства з правом ЄС у контексті кліматичної політики та Європейського зеленого курсу. Оцінено прогрес у впровадженні механізмів моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів як першого етапу створення національної системи торгівлі квотами. Визначено, що до 2022 року Україна демонструвала послідовність у виконанні міжнародних кліматичних зобов'язань, зокрема шляхом прийняття амбітного оновленого національно визначеного внеску до Паризької угоди, який передбачає скорочення викидів парникових газів на 65% до 2030 року порівняно з 1990 роком. Виявлено, що попри суттєвий прогрес, залишаються певні прогалини у законодавчому забезпеченні, зокрема щодо повної імплементації окремих директив та регламентів ЄС у сфері зміни клімату. Особлива актуальність належної імплементації міжнародних кліматичних зобов'язань пов'язується з необхідністю «зеленої» післявоєнної відбудови України, залучення міжнародних інвестицій та підвищення енергетичної безпеки держави. *Ключові слова:* парникові гази, зміна клімату, декарбонізація, моніторинг викидів, низьковуглецевий розвиток, кліматична політика.

Assessment of the status of implementation of Ukraine's international commitments on climate change into legislative and regulatory framework. Khomenko S., Kireitseva H.

The article provides a comprehensive analysis of the state of implementation of Ukraine's international climate change commitments into national legislation and regulatory framework. The historical path of international climate policy formation is examined, from the UN Framework Convention on Climate Change (1992) through the Kyoto Protocol (1997) to the Paris Agreement (2015). The specifics of Ukraine's participation in these international treaties and their influence on the formation of national climate policy are investigated. The authors analyze key strategic documents of Ukraine in the field of climate policy, in particular: the Low Carbon Development Strategy until 2050, the Concept for Implementation of State Climate Change Policy until 2030, the Strategy for Environmental Safety and Climate Change Adaptation until 2030, as well as the Basic Principles of State Environmental Policy until 2030. Special attention is paid to the state of harmonization of national legislation with EU law in the context of climate policy and the European Green Deal. Progress in implementing mechanisms for monitoring, reporting, and verification of greenhouse gas emissions as the first stage of creating a national emissions trading system is evaluated. It is determined that until 2022, Ukraine demonstrated consistency in fulfilling international climate commitments, particularly through the adoption of an ambitious updated nationally determined contribution to the Paris Agreement, which provides for a 65% reduction in greenhouse gas emissions by 2030 compared to 1990. It was found that despite significant progress, certain gaps remain in the legislative framework, particularly regarding the full implementation of certain EU directives and regulations in the field of climate change. The special relevance of proper implementation of international climate commitments is associated with the need for «green» post-war reconstruction of Ukraine, attracting international investments, and enhancing the country's energy security. *Key words:* greenhouse gases, climate change, decarbonization, emissions monitoring, low-carbon development, climate policy.

Постановка проблеми. Боротьба зі зміною клімату є глобальним викликом, який вимагає широкої міжнародної співпраці. Оцінка стану впровадження міжнародних зобов'язань України зі зміни клімату є особливо актуальною для країни саме зараз з декількох ключових причин. В умовах війни та післявоєнного відновлення питання сталого розвитку та «зеленої» відбудови стають пріоритетними, оскільки

це відкриває можливості для залучення міжнародної фінансової та технічної допомоги, орієнтованої на кліматичні цілі [1].

Актуальність дослідження. Міжурядова група експертів з питань зміни клімату опублікувала звіт «AR6 Synthesis Report: Climate Change 2023», в якому зазначено, що глобальна температура в світі піднялась на 1,1°C вище, ніж була до індустріаль-

ного періоду (1850–1900 роки) [2]. Світ ймовірно досягне критичної межі підвищення температури на $1,5^{\circ}\text{C}$ у 2030-х роках за умови збереження та зростання поточних обсягів викидів парникових газів. Вплив кліматичних змін вже проявляється нелінійно, і додаткове зростання температури спричинить прискорене збільшення екстремальних природних явищ, посилюючи теплові хвилі, повені, пожежі, потепління океанів та затоплення прибережних територій [3].

Низка держав, включаючи Україну, демонструє значний прогрес у зменшенні викидів. Проте на глобальному рівні ситуація погіршується: загальносвітові викиди збільшились на 12% від показників 2010 року і на 54% порівняно з 1990 роком. Основними джерелами цього зростання залишаються процеси спалювання викопного палива та промислова діяльність (рис. 1) [4].

Євроінтеграційний процес України вимагає гармонізації національного законодавства з європейським, включаючи амбітний Європейський зелений курс та пакет кліматичних законів ЄС «Fit for 55», що передбачає скорочення викидів на 55% до 2030 року. Енергетична безпека країни безпосередньо пов'язана з декарбонізацією економіки та розвитком відновлюваних джерел енергії, що співпадає з кліматичними зобов'язаннями України [5].

Значна частина інфраструктури країни потребує відбудови, що створює унікальну можливість для впровадження енергоефективних та кліматично дружніх технологій «з нуля», замість модернізації застарілих систем. Міжнародні фінансові інсти-

туції та донори узалежнюють надання фінансової підтримки від виконання кліматичних зобов'язань, що робить їх дотримання економічно вигідним для України. Таким чином, комплексна оцінка впровадження міжнародних кліматичних зобов'язань є не лише вимогою часу, але й практичною необхідністю для забезпечення сталого, безпечного та економічно вигідного розвитку України в сучасних складних умовах.

Ефективність впровадження заходів, спроможних допомогти в розв'язанні проблеми зміни клімату, залежить від політики й співробітництва на всіх рівнях – від міжнародного до місцевого. Саме тому комплексна оцінка стану впровадження міжнародних зобов'язань України зі зміни клімату є надзвичайно актуальною, оскільки дозволяє виявити проблемні аспекти, визначити прогалини у законодавстві та практиці його застосування, а також розробити рекомендації щодо підвищення ефективності кліматичної політики держави в контексті євроінтеграційних процесів та глобальних кліматичних цілей.

Виклад основного матеріалу. Проблема глобальної зміни клімату залишається у центрі міжнародної уваги протягом десятиріч. Перша важлива міжнародна конференція, на якій обговорювалися питання зміни клімату, відбулася в Женеві в 1979 році. Цей процес сприяв створенню в 1989 році Міжурядової групи експертів з питань зміни клімату (МГЕЗК). Вона відіграє ключову роль у глобальній кліматичній політиці як провідний міжнародний науковий орган з оцінки зміни клімату. Її основна функція полягає в систематичному аналізі та узагальненні

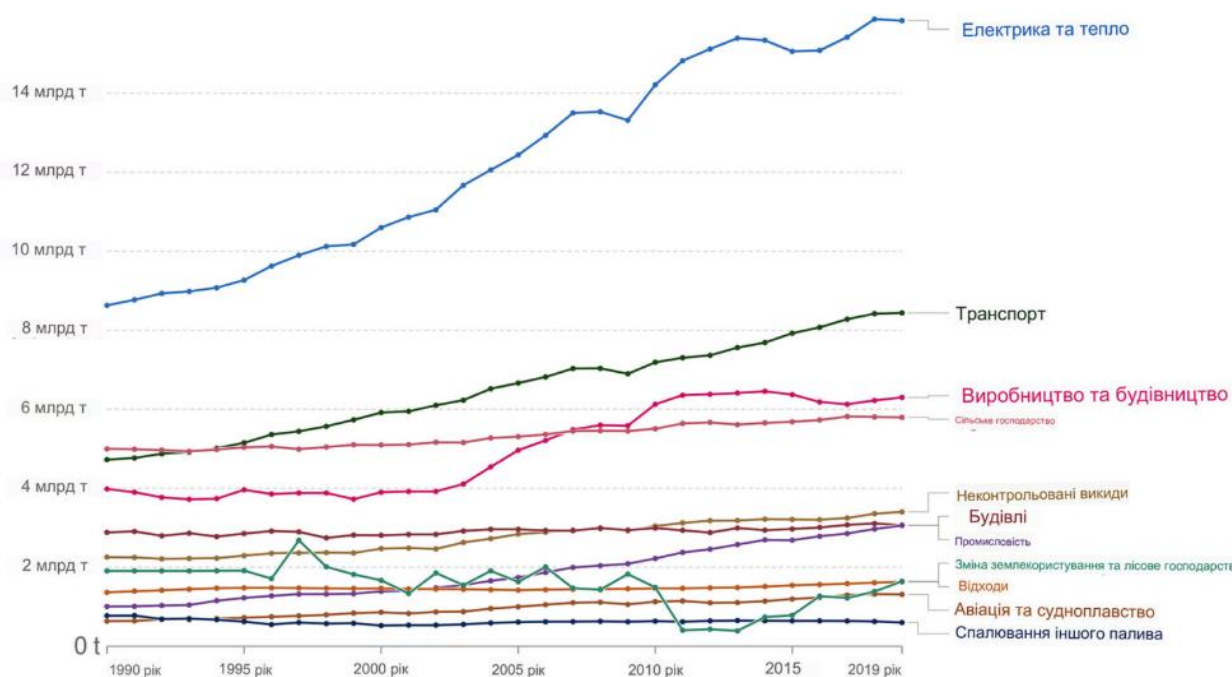

Рис. 1. Викиди парникових газів в світі за секторами (CO_2 екв.)

найсучасніших наукових знань щодо змін клімату, їхніх наслідків та можливих стратегій реагування. МГЕЗК не проводить власні дослідження, натомість об'єднує тисячі науковців з усього світу, які на добровільній основі вивчають і синтезують найновіші дослідження для підготовки всеохоплюючих оціночних доповідей. Ці доповіді, що виходять приблизно кожні 6–7 років, служать науковою основою для міжнародних переговорів з питань клімату та формування національних політик. Особливістю роботи МГЕЗК є її міждисциплінарний підхід, що охоплює фізичні аспекти зміни клімату, вразливість соціально-економічних і природних систем, можливості адаптації та пом'якшення наслідків. Завдяки своїй методології, яка включає багаторівневе рецензування та досягнення консенсусу між урядами та науковцями, доповіді МГЕЗК мають високий ступінь довіри та легітимності, що дозволяє їм ефективно впливати на формування глобальної та національної кліматичної політики, включаючи розробку та імплементацію міжнародних угод, таких як Рамкова конвенція ООН про зміну клімату, Кіотський протокол та Паризька угода [6].

У 1992 році в Ріо-де-Жанейро, Бразилія що проходила Конференція ООН з навколишнього середовища і розвитку (також відома як «Саміт Землі») на якій була прийнята Рамкова конвенція ООН про зміну клімату була прийнята Конвенція була відкрита для підписання 9 травня 1992 року і набула чинності 21 березня 1994 року після її ратифікації необхідною кількістю країн. Станом на сьогодні Конвенцію ратифікували 198 держав. На цьому історичному саміті світова спільнота вперше визнала проблему зміни клімату як серйозну глобальну загрозу. Головним досягненням стало встановлення кінцевої мети – стабілізації концентрації парникових газів в атмосфері на рівні, який би запобігав небезпечному антропогенному впливу на кліматичну систему. Важливо відзначити, що Конвенція встановила принцип «спільної, але диференційованої відповідальності», згідно з яким розвинені країни мають взяти на себе провідну роль у боротьбі зі зміною клімату, враховуючи їх історичну відповідальність за накопичення парникових газів в атмосфері [7].

Конвенція заклала фундаментальні засади міжнародного співробітництва у сфері зміни клімату. Було створено постійно діючі органи, включаючи Конференцію Сторін (COP) як вищий орган прийняття рішень. Також було встановлено зобов'язання для всіх країн-учасниць розробляти національні програми зі зменшення викидів парникових газів, проводити регулярну інвентаризацію викидів та подавати відповідні звіти.

Україна підписала Конвенцію 11 червня 1992 року і ратифікувала її 29 жовтня 1996 року. Приєднання до Конвенції означало для України визнання існування проблеми зміни клімату та необхідності міжнародної співпраці для її вирішення. З того часу Україна

регулярно бере участь у Конференціях Сторін та інших заходах в рамках Конвенції.

Важливо зазначити, що сама Конвенція не встановлювала юридично зобов'язуючих цілей щодо скорочення викидів. Це призвело до необхідності прийняття додаткових угод. Першою такою угодою став Кіотський протокол, який був прийнятий 11 грудня 1997 року в японському місті Кіото та став революційним доповненням до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату, встановивши конкретні кількісні зобов'язання щодо скорочення викидів парникових газів. Протокол визначив амбітну мету – загальне скорочення викидів парникових газів на 5% нижче рівня 1990 року, при цьому для кожної країни з Додатку 1 були встановлені індивідуальні цілі. Для України було визначено завдання стабілізувати викиди на рівні базового 1990 року [8].

Для досягнення поставлених цілей протокол запровадив три інноваційні механізми гнучкості: міжнародну торгівлю квотами на викиди (International Emissions Trading), проекти спільного впровадження (Joint Implementation) та механізм чистого розвитку (Clean Development Mechanism). Україна офіційно приєдналася до протоколу 4 лютого 2004 року, взявши на себе зобов'язання на період 2008–2012 років з базовим роком 1990.

В рамках практичної реалізації протоколу в Україні було створено комплексну національну систему оцінки викидів та поглинання парникових газів, впроваджено систему торгівлі квотами, реалізовано численні проекти спільного впровадження та розроблено національний кадастр парникових газів. Результати виконання протоколу виявилися успішними – Україна не лише виконала свої зобов'язання, але й досягла значно нижчих показників викидів порівняно з рівнем 1990 року, що було зумовлено структурними змінами в економіці. Було успішно реалізовано понад 250 проектів спільного впровадження, що дозволило накопичити значний досвід у міжнародній кліматичній співпраці.

Перший період зобов'язань (2008–2012) характеризувався встановленням базових рівнів викидів, створенням системи моніторингу та звітності, запровадженням механізмів гнучкості та формуванням відповідної інституційної структури. Для України участь у Кіотському протоколі мала стратегічне значення, сприяючи інтеграції у міжнародну кліматичну політику, залученню інвестицій через механізми протоколу, модернізації промисловості, розвитку системи моніторингу викидів та підвищенню енергоефективності.

У другому періоді зобов'язань (2013–2020) була прийнята Доха поправка до Кіотського протоколу, згідно з якою Україна взяла на себе більш амбітні зобов'язання – обмежити викиди на рівні 76% від показників 1990 року, продовжуючи активну участь у механізмах гнучкості. Кіотський протокол став першим міжнародним документом, який встановив

юридично зобов'язуючі цілі зі скорочення викидів парникових газів та створив ефективні ринкові механізми для їх досягнення. Успішний досвід його реалізації став фундаментом для розробки Паризької угоди.

Паризька угода, прийнята 12 грудня 2015 року на 21-й Конференції Сторін Рамкової конвенції ООН про зміну клімату в Парижі, стала новим етапом у міжнародній кліматичній політиці, замінивши Кіотський протокол. Україна підписала Паризьку угоду 22 квітня 2016 року та ратифікувала її 14 липня 2016 року, ставши однією з перших країн, що взяли на себе зобов'язання щодо скорочення викидів парникових газів на глобальному рівні [9].

Ключова мета Паризької угоди полягає в утриманні зростання глобальної середньої температури значно нижче 2°C понад доіндустріальні рівні та спрямування зусиль на обмеження зростання температури до 1,5°C. На відміну від Кіотського протоколу, Паризька угода передбачає добровільні зобов'язання всіх країн-учасниць, а не лише розвинених держав, через механізм національно визначених внесків (NDC).

Згідно з першим національно визначеним внеском, Україна встановила ціль не перевищити до 2030 року 60% викидів парникових газів від рівня 1990 року. У 2021 році Україна оновила свій національно визначений внесок, встановивши більш амбітну ціль – скорочення викидів парникових газів на 65% до 2030 року порівняно з 1990 роком. Цей показник враховує необхідність відбудови країни після війни за принципами «зеленого» відновлення [10].

Для комплексного розуміння стану імплементації міжнародних кліматичних зобов'язань України в національне законодавство, доцільно розглянути ключові нормативно-правові акти, прийняті у відповідь на міжнародні вимоги. У таблиці 1 представлено систематизовану оцінку відповідності основних стратегічних та законодавчих документів України її міжнародним кліматичним зобов'язанням.

Паризька угода запровадила нові механізми співпраці, включаючи посилену систему прозорості дій та підтримки, глобальну оцінку прогресу кожні п'ять років, а також механізми фінансової та технологічної підтримки країн, що розвиваються. Особлива увага приділяється адаптації до змін клімату та підвищенню стійкості соціально-економічних та екологічних систем.

Для України виконання Паризької угоди означає системну трансформацію економіки та енергетичного сектору, розвиток відновлюваних джерел енергії, впровадження енергоефективних технологій та перехід до кліматично нейтральної економіки до 2060 року. Це вимагає значних інвестицій, технологічних інновацій та змін у законодавстві.

В рамках виконання Паризької угоди Україна зробила та прийняла низку стратегічних документів, включаючи Стратегію низьковуглецевого розвитку до 2050 року, Концепцію реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року та інші галузеві стратегії та плани дій. Важливим елементом реалізації угоди стало прийняття Закону України «Про засади моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів», який запровадив європейські підходи до моніторингу викидів [11, 12, 13, 14, 15, 16].

Таблиця 1

Оцінка впровадження міжнародних зобов'язань у національне законодавство

Тип нормативно-правового акту	Назва документу	Рік прийняття	Зміст кліматичних положень	Ступінь відповідності міжнародним зобов'язанням
Закон	Про засади моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів	2019	Запровадження системи МЗВ	Високий (відповідає вимогам Директиви 2003/87/ЄС)
Стратегія	Стратегія низьковуглецевого розвитку до 2050 року	2018	Шляхи декарбонізації економіки	Високий (відповідає вимогам Паризької угоди)
Концепція	Концепція реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року	2016	Основні напрями кліматичної політики	Середній
Стратегія	Стратегія екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату до 2030 року	2021	Заходи з адаптації до зміни клімату	Високий
Стратегія	Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року	2019	Екологічні аспекти кліматичної політики	Середній

Джерело: розроблено автором на основі [11, 12, 13, 14, 15]

Паризька угода також стала важливим елементом європейської інтеграції України, оскільки її виконання тісно пов'язане з впровадженням Європейського зеленого курсу та досягненням кліматичної нейтральності ЄС до 2050 року. Це створює додаткові можливості для залучення міжнародної технічної та фінансової допомоги, розвитку «зелених» технологій та створення нових робочих місць у секторах низьковуглецевої економіки.

Основними відмінностями Паризької угоди і Кіотського протоколу є:

- заміна природи цілі скорочення викидів із «зобов'язання» на «внесок», тобто якщо в Кіотському протоколі країни – Сторони Додатка В до Кіотського протоколу отримували конкретні зобов'язання щодо скорочення або обмеження викидів парникових газів, то в Парижській угоді кожна країна самостійно визначає свій внесок у глобальні зусилля з пом'якшення зміни клімату на планеті;

- розширення кола країн, які мають приймати цілі зі скорочення або обмеження викидів парникових газів, до усіх країн – Сторін Паризької угоди, в той час як в Кіотському протоколі лише країни – Сторони Додатка В до Кіотського протоколу мали зобов'язання щодо скорочення або обмеження викидів парникових газів.

Україна стала 9-ю стороною Паризької угоди, що виконала її вимогу – розробити власні національні стратегії низьковуглецевого розвитку до 2050 року. Кабінет Міністрів України своїм протокольним рішенням від 18.07.2018 № 28 підтримав пропозицію Мінприроди щодо подання Секретаріату РКЗК ООН Стратегії низьковуглецевого розвитку України до 2050 року, схваленої рішенням Міжвідомчої комісії із забезпечення виконання Рамкової конвенції ООН про зміну клімату (протокол від 16.02.2018 № 1). Документ подано Секретаріату РКЗК ООН 30.07.2018. Стратегія передбачає зменшення обсягу викидів парникових газів, відмову від викопного палива і старт інвестування у відновлювальні джерела енергії.

Наприкінці 2019 року Єврокомісія опублікувала Європейську зелену угоду (European Green Deal). Основною метою Угоди є перетворення Європи до 2050 року на перший кліматично нейтральний континент. Проєкт спрямований на захист, збереження та збільшення природних ресурсів ЄС, а також захист здоров'я та добробуту громадян. Зелена угода є невід'ємною частиною стратегії Європейського Союзу щодо виконання плану Організації Об'єднаних Націй до 2030 року та цілей сталого розвитку. У рамках Зеленої угоди Єврокомісія переорієнтує процес економічної координації на інтеграцію цілей сталого розвитку ООН, поставлення стійкості та добробуту громадян у центр економічної політики та цілей сталого розвитку в основі політики та дій ЄС [16].

У 2019 році Верховна Рада України оновила Основні засади (стратегію) державної екологічної

політики України на період до 2030 року (Закон України від 28.02.2019 № 2697-VIII), якими збереження такого стану кліматичної системи, який унеможливить підвищення ризиків для здоров'я та благополуччя людей і навколишнього природного середовища, визначено одним з основних її засад [15]. Серед очікуваних результатів впровадження затверджених засад визначено створення правової бази та умов для реалізації державної політики у сфері зміни клімату, запобігання подальшій деградації земель та опустелюванню, зокрема шляхом ощадливого використання водних ресурсів і впровадження науково, екологічно та економічно обґрунтованих підходів до проведення меліоративних робіт. Стратегією передбачається створення умов для декарбонізації енергетичного сектору, активного впровадження технологій енергозбереження та підвищення енергоефективності, збільшення виробництва енергії за рахунок відновлювальних та альтернативних джерел, впровадження найкращих наявних низьковуглецевих, ресурсозберігаючих технологій виробництва, а також сучасних будівельних технологій з тепло- та енергозбереження, що дасть змогу істотно зменшити обсяг викидів парникових газів та забруднюючих речовин в атмосферне повітря, а також скидання забруднюючих речовин у водойми.

За результатами слухань у Комітеті з питань екологічної політики та природокористування Верховної Ради України рекомендовано Кабінету Міністрів України до кінця 2021 року: затвердити Концепцію реалізації державної політики у сфері «зеленого» енергетичного переходу України до 2050 року; розробити та подати на розгляд Верховної Ради України Загальнодержавну програму «Зелений курс України» з урахуванням оновленого Національно визначеного внеску щодо глобального реагування на зміну клімату; затвердити план заходів щодо досягнення кліматичної нейтральності економіки України до 2050 року; розробити план заходів щодо участі України в Європейському зеленому курсі. Зазначені рекомендації парламентського комітету вказують на наявність суттєвих прогалин у законодавчому забезпеченні кліматичної політики України, які потребують невідкладного врегулювання.

Відмітимо, що 21.01.2020 Міністерство енергетики та захисту довкілля України оприлюднило нову Концепцію «зеленого» енергетичного переходу України до 2050 року. Окрему увагу в цій концепції приділено розвитку енергетики з відновлюваних джерел енергії (ВДЕ). Зокрема, наголошується, що частка ВДЕ у виробництві електроенергії в Україні до 2050 року має досягти 70%, а пріоритетним видом «зеленої» енергетики має стати біоенергетика, а не сонячна або вітрова енергетика. Проте така концепція пройшла лише громадські обговорення та не схвалена Урядом. При цьому цей стратегічний документ має стати чіткою відповіддю на питання, який саме шлях обирає Україна в досягненні цілей

кліматичної Паризької угоди (у статті 4 Паризької угоди йдеться про досягнення балансу між антропогенними викидами із джерел та абсорбцією поглиначами парникових газів (ПГ) у другій половині цього століття, досягнення кліматично нейтральної економіки) і як він корелюватиметься з Європейською зеленою угодою

Угода про асоціацію з ЄС, яка стала частиною національного законодавства 16 вересня 2014 року після її ратифікації Верховною Радою України, передбачила поступове наближення законодавства України до права та політик ЄС у сферах енергетичної ефективності, відновлюваної енергетики, оподаткування енергопродуктів та електроенергії, поводження з відходами, зміни клімату, у тому числі запровадження системи торгівлі квотами на викиди ПГ відповідно до положень Директиви 2003/87/ЄС про встановлення системи торгівлі квотами (СТВ) на викиди ПГ у рамках Співтовариства

Підписавши Угоду про асоціацію між Україною та ЄС, що була ратифікована Законом України № 1678-VII від 16.09.2014 та набрала чинності для України 01.09.2017, Україна взяла низку зобов'язань з адаптації свого законодавства до вимог Директиви ЄС 2003/87 від 13.10.2003 «Стосовно заснування схеми для зменшення викидів в атмосферу парникових газів, торгуючи в межах Співтовариства», викладених в додатку XXX Угоди. Отже, в Україні впроваджується система торгівлі квотами на викиди парникових газів (далі – СТВ) аналогічна за своєю структурою Європейській СТВ. Для виконання цих зобов'язань розроблено багаторівневу систему національного пакета законодавства. З метою імплементації системи моніторингу, звітності та верифікації викидів (МЗВ) парникових газів в Україні, зокрема,

прийнято Закон України від 12.12.2019 № 377-IX «Про засади моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів» [18, 11].

Зобов'язання щодо гармонізації національного законодавства з правом ЄС у сфері зміни клімату є важливою складовою євроінтеграційного процесу України. Для об'єктивної оцінки прогресу у виконанні цих зобов'язань у таблиці 2 представлено детальний аналіз стану імплементації ключових директив та регламентів ЄС у кліматичній сфері відповідно до встановлених Угодою про асоціацію термінів.

Як видно з таблиці, процес гармонізації відбувається нерівномірно та потребує прискорення для повноцінного виконання взятих Україною зобов'язань.

У 2021 році з метою підвищення рівня екологічної безпеки, зменшення впливів та наслідків зміни клімату в Україні Урядом України схвалено Стратегію екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату до 2030 року (розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.10.2021 № 1363-р). Впровадження стратегії передбачено відповідно до Операційного плану її реалізації, в якому прописані заходи на найближчі три роки.

Визнаючи глобальний антропогенний вплив на зміну клімату та необхідність невідкладного ефективного реагування на загрози, що викликані зміною клімату, та необхідність адаптації до наслідків зміни клімату Україна постановою Верховної Ради України від 05.11.2021 № 1870-IX33 також засвідчила намір якнайшвидшого створення та оновлення законодавства, зокрема в частині:

– запровадження ієрархії управління відходами та зменшення викидів парникових газів унаслідок

Таблиця 2

Стан виконання Україною зобов'язань щодо гармонізації законодавства з правом ЄС у сфері зміни клімату

Директива/Регламент ЄС	Зміст вимог	Строк імплементації за Угодою про асоціацію	Стан імплементації	Законодавчі акти України
Директива 2003/87/ЄС	Система торгівлі квотами на викиди парникових газів	2 роки з моменту набрання чинності Угодою	Часткова імплементація	ЗУ Про засади моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів (2019)
Регламент 842/2006	Регулювання використання фторованих парникових газів	2 роки з моменту набрання чинності Угодою	Не імплементовано	-
Директива 2009/28/ЄС	Сприяння відновлюваним джерелам енергії	3 роки з моменту набрання чинності Угодою	Часткова імплементація	ЗУ Про альтернативні джерела енергії
Директива 2012/27/ЄС	Енергоефективність	3 роки з моменту набрання чинності Угодою	Часткова імплементація	Закон «Про енергетичну ефективність»

Джерело: розроблено автором на основі [11, 18, 19]

скорочення обсягів захоронення відходів і рекультивациі існуючих полігонів твердих побутових відходів та сміттєзвалищ;

– «зеленої» трансформації промисловості та переходу до системи інтегрованих дозволів на викиди, скиди забруднюючих речовин і утворення відходів, відповідно до найкращих доступних технологій з метою зменшення промислового забруднення та скорочення викидів парникових газів впровадження національної системи торгівлі квотами на викиди парникових газів, впровадження системи енергозбереження та енергоефективності, скорочення обсягів споживання викопних видів палива, прискорення впровадження чистих технологій;

– реформування системи оподаткування викидів парникових газів, створення Українського кліматичного фонду, реформування екологічного контролю;

– збільшення площі лісів, збереження самосійних лісів та природних степових та лучних екосистем, зупинення деградації земель задля збільшення поглинання парникових газів, збереження біорізноманіття та впорядкування діяльності на територіях Смарагдової мережі.

Висновки. Таким чином, Україною, у період до 2022 року, забезпечувалося впровадження міжнародних зобов'язань зі змін клімату в українське законодавче та нормативно-правове поле. На початок 2022 року органами державної влади України були

розроблені стратегічні та програмні документи, спрямовані на виконання РКЗК ООН та Паризької угоди. Зокрема, Урядом України затверджені: Концепція реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року, Оновлений національно визначений внесок, Стратегія екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату до 2030 року. Крім того, розроблено послідовність дій з впровадження національної системи торгівлі квотами на викиди парникових газів, яка аналогічна за своєю структурою Європейській СТВ. Першим етапом таких дій є впровадження системи моніторингу, звітності та верифікації викидів ПГ. У подальшому передбачалося впровадження наступних складових системи торгівлі квотами на викиди ПГ. На визначену дату, Україна виконувала взяті на себе за міжнародними договорами зобов'язання, а більшість підприємств дотримувались вимог законодавства України та підтримували рішення держави щодо впровадження СТВ, що давало можливість у майбутньому отримати додаткові кошти від продажу квот на викиди ПГ, згенеровані в результаті зменшення кількості викидів ПГ при модернізації виробництв, підвищити ефективність використання ресурсів, підвищити енергетичну безпеку підприємств, отримати прозору систему моніторингу викидів ПГ, стати більш привабливим для інвесторів і замовників та, в перспективі, перейти на низьковуглецеві джерела енергії.

Література

1. Зміна клімату в Україні та світі: причини, наслідки та рішення для протидії. Екодія. 2020. 2 листоп. URL: <https://ecoaction.org.ua/zmina-klimatu-ua-ta-svit.html> (дата звернення: 20.01.2025)
2. AR6 Synthesis Report: Climate Change 2023. URL: <https://www.ipcc.ch/report/ar6/syr/> (дата звернення: 20.01.2025)
3. Басок Б., Базеев Є. Глобальне потепління: проблеми, дискусії та прогнози. Світогляд. 2020. № 6 (86). С. 4-15. URL: <https://www.mao.kiev.ua/biblio/jscans/svitoglyad/svit-2020-15-6/svitoglyad-6-2020-bass-baz-04.pdf> (дата звернення: 24.01.2025)
4. Національний кадастр антропогенних викидів із джерел та абсорбції поглиначами парникових газів в Україні за 1990–2015 рр. URL: http://unfccc.int/national_reports/annex_i_ghg_inventories/national_inventories_submissions/items/10116.php (дата звернення: 27.01.2025)
5. Європейський Зелений Курс (European Green Deal). Представництво України при Європейському Союзі. 2021. 15 квіт. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/galuzeve-spivrobitnictvo/klimat-yevropejska-zelena-ugoda> (дата звернення: 24.01.2025)
6. IPCC. Зміна клімату 2021: Основи фізичної науки. Внесок Робочої групи I до Шостого звіту про оцінку Міжурядової групи експертів зі зміни клімату / за ред. В. Массон-Делмотт та ін. Cambridge: Cambridge University Press, 2021. DOI: 10.1017/9781009157896 (дата звернення: 28.01.2025).
7. Рамкова конвенція Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату: міжнар. док. від 09.05.1992. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_044 (дата звернення: 29.01.2025)
8. Kyoto protocol to the united nations framework convention on climate change. URL: <https://unfccc.int/resource/docs/convkp/kpeng.pdf> (дата звернення: 29.01.2025)
9. Паризька угода / Організації Об'єднаних Націй, 2015. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_161 (дата звернення: 03.02.2025)
10. Про схвалення Очікуваного національно визначеного внеску України до проекту нової глобальної кліматичної угоди: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2015 р. № 980. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/980-2015-%D1%80> (дата звернення: 03.02.2025)
11. Закон України від 12.12.2019 р. № 377-IX. Про засади моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/377-20> (дата звернення: 14.02.2025)
12. Стратегія низьковуглецевого розвитку України до 2050 року. URL: https://mepr.gov.ua/wp-content/uploads/2023/07/LEDS_ua_last.pdf (дата звернення: 14.02.2025)
13. Розпорядження Кабінету Міністрів України. Про схвалення Стратегії формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року і затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024–2026 роках. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/483-2024-%D1%80#Text> (дата звернення: 15.02.2025)

14. Розпорядження Кабінету Міністрів України. Про схвалення Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1363-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 15.02.2025)
15. Закон України. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text> (дата звернення: 15.02.2025)
16. The European Green Deal. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en (дата звернення: 17.02.2025)
17. Закон України. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1678-18#Text> (дата звернення: 17.02.2025)
18. Закон України. Про альтернативні джерела енергії: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555-15#Text> (дата звернення: 17.02.2025)
19. Закон України. Про енергетичну ефективність: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1818-20#Text> (дата звернення: 17.02.2025)